

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 6 Issue 2, p. 91-105, February 2013

**GÖÇÜN EĞİTİM VE EĞİTİM YÖNETİMİNE ETKİSİNE
İLİŞKİN OKUL YÖNETİCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ
(DİYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ)**

*THE VIEWS OF SCHOOL ADMINISTRATORS ABOUT EFFECT OF
MIGRATION TO EDUCATION AND EDUCATION MANAGEMENT (CASE
OF DIYARBAKIR)*

Arş. Gör. Yunus Emre AVCI

Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU

Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

Arş. Gör. Özcan EKİCİ

Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

Abstract

The purpose of this study is to investigate the effects of migration to the center of Diyarbakır on education and education management in accordance with the reflections of school managers.

The current study is significant in terms of looking at these effects from the school managers' perspective and presenting in-depth view to the other researchers. In this respect, as an instrument a semi-structured interview form was conducted to the randomly chosen 30 school managers

working at primary and secondary state schools located both in the city center and the central districts of Diyarbakır. The interview form was developed in accordance with the opinions of the experts in the Departments of Education Management, Supervision, Planning and Economy and conducted to the school administrators by the researcher. In order to analyze the data, the technique of content analysis applied in qualitative research was used. The research findings were tabulated through displaying the frequency and percentage values. Additionally, the opinions of school administrators were also cited. It was seen that the majority of school administrators worked at the schools located in areas which were exposed to the medium and high level of migration. According to the results of the study, the most of the school administrators stated that the migrant families, from socio-cultural aspect, did not have any positive effects on the schools and also they added that the parent-teacher-student bond couldn't be established at all. The most common problem encountered in migrant families is the communication problems caused by language and economy. Moreover, the most common problem among migrant students is the problem of adaptation, behavioral disorders, and therefore, being failed. For all school administrators, the migrant students negatively affect both the success of the class and the school.

Key Words: Internal migration, education, education management, school administrator.

Öz

Bu araştırmanın amacı, okul yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda Diyarbakır kent merkezine yapılan göçlerin eğitime ve eğitim yönetimine etkisini araştırmaktır.

Araştırma; göçlerin eğitime ve eğitim yönetimine etkilerine okul yöneticilerinin gözüyle bakması ve araştırmacılara derinlemesine bir perspektif sunması yönüyle önemli görülmektedir. Bu bağlamda, Diyarbakır ili merkez ilçelerinde yer alan kamu ilköğretim ve ortaöğretim okullarından seçkisiz örnekleme yöntemiyle 30 okul idarecisine araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu dağıtılmıştır. Görüşme formu okul idarecileri ve Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Dalı uzmanlarının görüşleri doğrultusunda kısmen değiştirilerek geliştirilmiş ve araştırmacı tarafından birebir okul idarecilerine uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde nitel araştırma yaklaşımlarından içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma bulguları tablolar halinde verilerek, frekans ve yüzde değerleri verilmiş ve okul idarecilerinin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Okul yöneticilerinin çoğunluğu orta ve yüksek düzeyde göç alan bölgelerde yer alan okullarda görev yapmaktadırlar. Araştırmanın sonuçlarına göre, okul yöneticilerinin çoğu göçle gelen ailelerin sosyo kültürel açıdan okula olumlu bir etkisi bulunmadığını ve veli-öğretmen-öğrenci bağının yeterince

kurulamadığını ifade etmektedirler. Göçle gelen ailelerde karşılaşılan en yoğun problem dil ve ekonomi kaynaklı iletişim problemleridir. Göçle gelen öğrencilerde karşılaşılan en yoğun problem ise uyum sorunu ve buna bağlı olarak gelişen davranış bozuklukları ve başarısızlıktır. Okul yöneticilerinin tamamına göre göçle gelen öğrenciler sınıf ve okul başarısını olumsuz etkilemektedirler.

Anahtar kelimeler: İç göç, eğitim, eğitim yönetimi, okul yöneticisi.

1. Giriş

İnsanların yer değiştirme hareketi olarak ifade edilen göç, neredeyse insanlık tarihinin başlangıcından bu yana sosyal hayatın en önemli öğelerinden birisi haline gelmiştir. Ulus devletlerinin oluşumu ve uluslararası siyasi sistemin temel aktörü olmasını takiben ise, bu hareketlilik sınır ötesi dolaşım şeklini alarak farklı siyasi, ekonomik ve sosyal anlamlar da kazanmıştır (Sallan Gül, 2002: 80). Bir kural olarak göç, insanın yaşadığı mekânın/çevrenin koşulları onun yaşamını zorlamaya başladığında ortaya çıkmaktadır (Richmond, 1994; Akokpari, 1998:219). Bunu yanı sıra insanların yaşadıkları toprakları bırakıp başka yerlere gitmelerinin birçok farklı sebebi olabilir. Bu sebepleri genel olarak “Nüfus problemleri, ekonomik problemler, çevre şartlarındaki bozulmalar, eğitim şartlarındaki yetersizlikler, siyasi problemler ve savaşlar” olarak sıralayabiliriz. Çevre şartlarındaki bozulmalar da göçün nedenlerindedir. İklim değişimleri, erozyon, su baskınları, deprem ve volkanik patlamalar gibi doğal olaylar insanların göç etmelerine neden olmuştur (Tümertekin ve Özgüç, 1998:307). 17 Ağustos 1999 tarihinde gerçekleşen Marmara depremi, 1 Mayıs 2003 tarihinde gerçekleşen Bingöl depremi ve 23 Ekim 2011 tarihinde meydana gelen Van depreminden sonra çok sayıda kişi bölgeyi geçici veya devamlı olarak terk etmiştir. Göç olgusu, temelinde sosyal bir hareket olmasına karşın, ekonomik yaşamdan kültüre kadar hayatın her yönünü etkileyen temel bir değişim aracıdır. Ülkemizde kırdan kente göç, 1950’li yıllardan itibaren başlayıp, 1960’lı yıllarda giderek hız kazanmıştır. 1950 sayımında %25 olan kent nüfusu; 1980’de %44’e, 1990 nüfus sayımında ise %59’a yükselmiştir. 2000 nüfus sayımına göre ise şehirde yaşayanların toplam nüfus içindeki oranı; %64.90, köyde yaşayanların %35.10 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2006).

Çok çeşitli sebeplerden kaynaklanan sosyal bir süreci ifade eden göçün hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurması kaçınılmazdır. Göç eden aileler bakımından olaya olumlu bakmak mümkündür. Çünkü kırsal kesimde yaşayan ailelerde ilköğretim sonrası çocuklarını okutma şansı ya kısıtlı ya da hiç yoktur. Bu sebeple kentlere göç eden aileler çocuklarını temel eğitim sonrası da okutma şansını elde ederler (Alpar ve Yener, 1991: 79). Bunun yanı sıra göçlerin olumsuz sonuçları da oldukça fazladır. Özellikle iç göçlerden ve düzensiz kentleşmeden doğan sorunlar çok çeşitlidir. Aslında alt yapıdan genellikle yoksun olan kentlerin, hızlı bir nüfus artışı nedeniyle konut sağlama, temiz su ve sağlık hizmetleri, okul ve ulaşım, eğitilmiş personel, çöp ve enerji sorunlarını çözme bakımından ne kadar yetersiz kalacağını kestirmek zor değildir. Çünkü plansız yerleşim bölgelerini düzeltmek, ilkel yaşam koşullarını iyileştirmek çok güç olduğu gibi, kaybedilmiş sağlıklı bir çevreyi de özellikle fiziksel mekân olarak yeniden kazanma olanağı hemen hiç yok gibidir (Dinçer,1997:101-103). Büyük kentler hızla artan nüfusun barınma, altyapı, ulaşım, çevre ve

benzeri hizmetlerini karşılayabilmek için ulusal gelirden daha çok pay kapabilme yarışı içine girmiş bulunmaktadır. Çarpık ve sağlıksız kentleşmeyi kalkınmanın itici gücü durumuna gelecek biçimde köktenci önlemlerle düzeltmek yerine siyasal iktidarlar, kentsel toprak ve gecekonduların politikalarının saptanıp uygulanmasında ödün üstüne ödün verebilmektedir (Keleş, 2004: 15).

Nüfusun ülke içi göç hareketi Türkiye'nin 1980'lerin başı ile 1990'ların sonu arasında tecrübe edildiği önemli demografik olaylardan biridir. Türkiye'nin doğusu ve güneydoğusunda güvenlik güçleri ve bölücü silahlı örgütler arasında meydana gelen çatışma ve buna bağlı olarak oluşan güvensiz yeni ortam, önemli miktarda nüfusun zorunlu yerinden olmasına neden olmuştur. Bu zorunlu göçler, Türkiye'de pek çok soruna yol açmıştır ve bu sorunları genel olarak iki grupta toplamak mümkündür. Birincisi, zorunlu göç tartışmasız, yerinden olmuş nüfusu can güvenliği tehdidi, huzursuz bir yaşam sürme, gelecek kaygısı duyumsama ve geçim sıkıntısı içinde olma gibi başa çıkılması oldukça zor ve karmaşık olaylar zinciriyle yüz yüze getirmiştir. İkincisi, zorunlu göçün mekânsal boyuta yansıyan etkileri kapsamında meydana gelen kırsal nüfus boşalması; bunun sonucunda pek çok köy ve mezranın nüfuslarını kısmen ya da tamamen yitirerek atıl hale bürünüşü ve bölgenin kentsel yerleşmeleri ile ülkenin büyük kentlerine nüfus yığılmasıdır. Zorunlu göç ile ilgili ulusal ve uluslararası araştırmalar ve raporlarda genel olarak Türkiye'nin durumu da ele alınmıştır (Bilgili, 1996; TESEV, 2010; Aker, Ayata, Özeren, Buran, Bay, 2002; Mazlumder, 1995; Akgür, 1997; CHP Somut Politikalar Çalışma Grubu (CHP-SPÇG), 1999; İlkaracan ve İlkaracan, 1999; Barut, 2002; Tütüncü, 2005; Özer, 2004; Üstel, 2004; Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB), 2004; Holtzman ve Nezam, 2004; NORC, 2002; Human Rights Watches (HRWs), 1996). Türkiye'deki yerinden olmuş nüfusu ele alan bu yayınlarda, zorunlu göçün nedenleri ve sonuçlarına da değinilmiştir.

Güneydoğu'dan özellikle 1990'lı yıllarla beraber yaşanan kitlesel göç, birçok açıdan Türkiye'de yaşanmış önceki göç deneyimlerinden farklılık taşımaktadır. Öncelikle bu kesim, kelimenin tam anlamıyla kente hazırlıksız göç etmek durumunda kalmıştır. Öncekilerin tersine kent ile önceden tanışıklık kurmalarını sağlayacak herhangi bir irtibata giremeyen Güneydoğulu kitle, kopuş niteliğinde bir göç süreci yaşamıştır. Travmatik adı verilen bu göçle eğitimsiz, uysal ve kentte karşılaşacaklarına kendisini hazırlama olanağı bulamamış büyük bir kitle kentlere akmıştır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 173).

Güney Doğu Anadolu'dan göçün nedenlerini araştıran Özer (1992)'ye göre, Güneydoğu'dan göç hareketlerinin nedenleri şunlardır:

1. Yaklaşık 10 yıldır bölgede süren terör hareketlerinin yaratmış olduğu tahribatlar, göçe zorlama, göç ettirmeler ve köy boşaltmalar: Bu nedenle "zoraki göç nedeni" diyoruz. Son 10 yıllık süreçte yaşanan "göç ve kaç" hareketlerinin %60-70'inin bu nedenden dolayı gerçekleşmiş olduğu belirtilebilir.

2. Son yıllarda tarımda makineleşmenin yaratmış olduğu boş iş gücü,

3. Kırsal alanda nüfus artışına bağlı olarak arazi bölüşümünün yaratmış olduğu yoksulluk,

4. İstihdam olanaklarının olmayışı ve işsizliğin getirmiş olduğu tedirginlik,

5. Çok sayıda ilçe ve köyün GAP Projesi'nden dolayı baraj göl havzaları altında kalması,

6. Kentlerin sahip olduğu olanakların yaratmış olduğu cazibe (iş-güç arayışı, çocuklarına daha iyi bir gelecek hazırlama isteği, kaliteli eğitim ve sağlık olanaklarından

faydalanma beklentisi, mutlu bir yaşam sürme düşüncesi, kentte daha güvende olma hissi, sosyal güvence arayışı),

7. Kitle iletişim ve ulaşım tekniklerinde ve olanaklarında meydana gelen değişme ve gelişmeler.

Yukarıda belirtilen nedenlere bağlı olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesinde en çok göç alan illerden birisi de Diyarbakır'dır. Diyarbakır merkez ilçeleri, kırsal kesimden özellikle 1990 ve 2000'li yıllar arasında yoğun olarak göç almıştır. (Tablo 1) Yine aynı yıllar arasında kırsal kesim nüfusunda ise azalma gözlemlenmiştir.

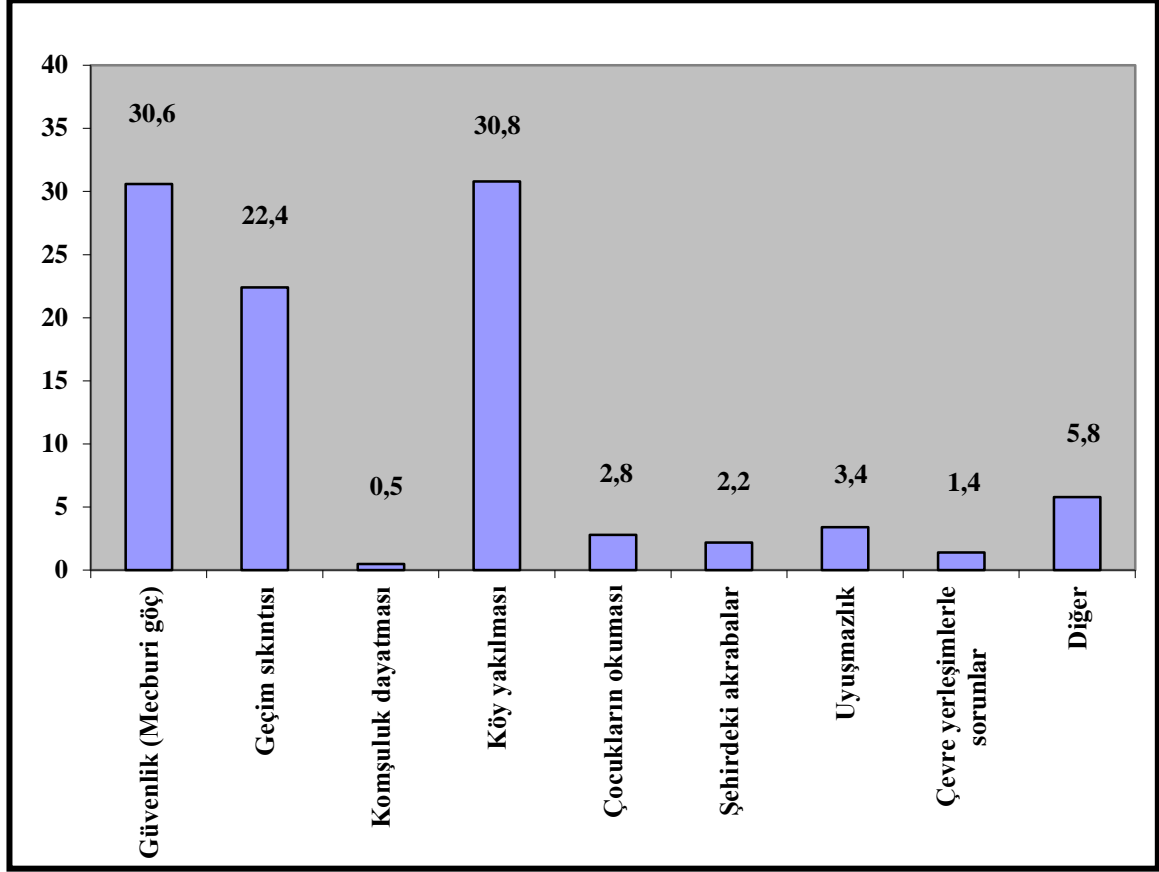
Tablo 1. Yıllara Göre Diyarbakır İli Nüfusu

YILLAR	KENTSEL BÖLGE NÜFUSU	KIRSAL BÖLGE NÜFUSU
1960	81.320	19.070
1965	104.329	22.768
1970	151.942	25.443
1975	172.648	30.150
1980	240.329	33.233
1985	313.036	41.365
1990	392.214	68.268
1995	503.602	43.051
2000	629.444	55.816
2005	758.986	71.785

Kaynak: Diyarbakır 2007 İl Çevre Durum Raporu

Kalkınma Merkezi Araştırmasının “Zorunlu Göç ve Etkileri Diyarbakır” çalışmasında ise özellikle 90'lı yıllardan itibaren Diyarbakır kent merkezine yapılan göçlerin sebepleri şu şekilde ifade edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Köyden Diyarbakır'a Göçün Nedenleri

Kaynak: Kalkınma Merkezi Araştırması (Zorunlu Göç ve Etkileri Diyarbakır)

Tablo 2’de belirtilen nedenlere de bağlı olarak Diyarbakır kent merkezine yapılan yoğun göçlerin sosyal hayata etkileri olduğu gibi eğitim-öğretime de etkilerinin olması kaçınılmazdır. Bu araştırmada Diyarbakır merkez ilçelerinde görev yapan okul yöneticilerine, göçün eğitim ve eğitim yönetimine etkilerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Böylece eğitim öğretim faaliyetlerinin bizzat içerisinde olan okul yöneticilerinden doğrudan bilgiler alınmış ve okul yöneticilerinin verdikleri cevaplar değerlendirilerek bulgular, sonuç ve öneriler ifade edilmiştir.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı: Diyarbakır il merkezinde yoğun olarak yaşanan göçün eğitim ve eğitim yönetimine etkisine ilişkin resmi ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin görüşlerini almaktır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Okulunuzun bulunduğu bölgenin göç alma düzeyi nedir?
- Okul çevresine göç ile yerleşen ailelerin sosyo-kültürel açıdan okul üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?
- Göçle okulunuza gelmiş öğrencilerinizde Veli-Öğretmen-Öğrenci bağımlı sağlanabiliyor musunuz? Karşılaşılan problemler nelerdir?
- Göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığımız güçlükler nelerdir?

- Göçlerle gelen öğrencilerden kaynaklanan problemler (İdari, eğitim öğretimle ilgili) nelerdir?
- Göçlerle gelen öğrencilerin okul başarısı üzerindeki etkileri nasıldır?

3. Yöntem

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39). Açık uçlu sorularla elde edilen araştırma verileri, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi ile yapılan gruplamanın yanı sıra her gruptan öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır, örnekler verilmiştir. Araştırmanın evreni Diyarbakır ili ilk ve ortaöğretim okullarıdır. Örnekleme ise Diyarbakır merkez ilçelerinde yer alan 12 ilk ve ortaöğretim okullarında görev yapan 30 okul yöneticisidir.

Araştırma için gerekli olan veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan açık uçlu anket formuyla toplanmıştır. Anket formu hazırlanmadan önce göç olgusu ve iç göçlere yönelik literatür taramış ve okul yöneticileri ve ilgili uzman görüşleri de dikkate alınarak anket formuna son şekli verilmiştir. Anket formunda Okul yöneticilerinin göç ile gelen ailelerin eğitime ve eğitim yönetimine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik 6 soru yer almaktadır. Okul yöneticilerinin anket formunda verdikleri cevaplar içerik analizi yöntemiyle ele alınmış ve yanıtlar gruplanıp çözümlenerek tablolar halinde gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

4. Bulgular

Bu bölümde okul yöneticilerinin göçün eğitime ve eğitim yönetimine ilişkin görüşleri içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Frekans ve yüzde değerleri verilerek tablolar halinde sunulmuştur. Her alt amaca yönelik okul yöneticilerinin verdikleri cevaplar gruplandırılıp tablolarda frekans ve yüzdeleriyle birlikte ifade edilmiştir.

4.1. Okulun Bulunduğu Bölgenin Göç Alma Düzeyi

Araştırmaya katılan 30 okul yöneticisinin okullarının bulunduğu bölgenin göç alma düzeyleri tabloda verilmiştir (Tablo 3). Tabloda da görüldüğü üzere okul yöneticilerinin %80'i orta ve yüksek düzeyde göç alan bölgelerde yer alan okullarda görev yapmaktadırlar.

Tablo 3. Okulların Yer Aldığı Bölgelerin Göç Alma Düzeyleri

Düzeyler	Düşük	Orta	Yüksek	Toplam
f	6	12	12	30
%	20	40	40	100

4.2. Okul Çevresine Göç ile Yerleşen Ailelerin Sosyo-Kültürel Açından Okul Üzerindeki Etkileri

Araştırmaya katılan okul yöneticilerine yöneltilen “Okul çevresine göç ile yerleşen ailelerin sosyo-kültürel açıdan okul üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?” sorusuna çeşitli cevaplar vermişlerdir. Okul yöneticilerinin cevapları tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Göç ile Yerleşen Ailelerin Sosyo-Kültürel Açından Okula Etkileri

Olumlu Etkileri	f	%	Olumsuz Etkileri	f	%
G.1 Olumlu bir etkisi yoktur	18	60	G.4 Uyum problemi	24	80
G.2* Kültürel zenginlik	9	30	G.5 Öğrenci sayısının çok artması	3	10
G.3 Daha iyi koşulların öğrenciyi çalışmaya teşvik etmesi	3	10	G.6 Göç ile daha da artan yoksulluğun öğrenci başarısını etkilemesi	3	10
<i>Toplam</i>	<i>30</i>	<i>100</i>		<i>30</i>	<i>100</i>

Göç ile okul çevresine yerleşen ailelerin sosyo-kültürel açıdan okula olumlu etkilerine ilişkin görüşleri şu şekilde örneklendirilebilir:

“Farklı yörelerden öğrencilerimiz olduğu için okulumuzda yeni sosyal faaliyet alanları oluşmaktadır.” (***Görüş 2 = G.2**)

“Farklı yapılarda insanların kaynaşması yeni kültürel özellikler ortaya çıkarmakta bu durum da kültürel zenginlik oluşturmaktadır.” (**G.2**)

“Göç ile okulumuza sonradan gelen öğrenciler, diğer öğrencilere göre daha sakin oluyorlar ve maddi durumlarının kötü olmasından dolayı derslerine karşı daha ilgili oluyorlar. Maddi koşulların kötü olması bazı öğrencileri çalışmaya teşvik ediyor.” (**G.3**)

“Göç ile gelen ailelerde ekonomik kaynaklı uyum sıkıntıları yaşanmaktadır. Köyden kente yerleşen aileler ev kiralarnı ödeyemeyecek düzeyde oldukları için yaşadıkları ekonomik zorluklar toplumsal hayata yansımaktadır.” (**G.4**)

“Göç ile okul çevresine yerleşen aileler köyde yaşadıkları tarz hayatı kentte devam ettirmeye çalışmaktadır ve uyumsuzluk problemleriyle karşılaşmaktadır. Örneğin halen kendini köyde zannedip kolayca balkondan sofra silken aileler mahallemizde oldukça çoktur.” (**G.4**)

“Köylerden gelip buraya yerleşen ailelerde en çok yaşanan sorun uyum problemidir. Bu aileler köy şartlarına alışmış ve bu şartları kentte bulamadıklarından dolayı ciddi sıkıntılar yaşamaktadırlar. Örneğin köyünde bakkaldan veresiye alabilen bir köylü vatandaş şehirde marketlerden veresiye alamamaktadır ve özellikle iş bulamamışsa ekonomik sıkıntıları önemli derecede artmaktadır.” (**G.4**)

“Göçle gelen aileler ve okul çağındaki çocuklarının fazla olması nedeniyle yerleştikleri mahallelerde yer alan okullarda ve sınıflarda öğrenci sayısı oldukça artmaktadır. Kalabalık okullar ve sınıflar idareyi ve öğretmenleri zor durumda bırakmaktadır.” (**G.5**)

“Köylerinden farklı sebeplerle ayrılmak zorunda kalan aileler ekonomik sıkıntı içinde kente yerleşmişlerdir. Herhangi bir vasfı olmayan aile velisi köyünde kıt kanaat geçinirken kentin giderlerini karşılayacak durumda değildir. Herhangi bir vasa da sahip olmadığı için şehirde iş bulması neredeyse imkânsızdır. Köyde var olan yoksulluğu kentte geçinememe ve açlık derecesine ulaşmaktadır. Elbette bu olumsuz koşullardan etkilenen öğrencinin başarısından söz etmek pek mümkün değildir.” (**G.6**)

4.3. Göçle Gelmiş Öğrencilerde Veli-Öğretmen-Öğrenci Bağını Sağlama ve Karşılaşılan Problemler

Okul yöneticilerinin “Göçle okulunuza gelmiş öğrencilerinizde Veli-Öğretmen-Öğrenci bağını sağlayabiliyor musunuz? Karşılaşılan problemler nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar gruplandırılarak tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Veli-Öğretmen-Öğrenci Bağını Sağlama Durumu

Veli-Öğretmen-Öğrenci bağı	f	%
Olumlu yanıt verenler		
G.1 Kısmen sağlanabiliyor fakat çevresel şartlar iletişimi zorlaştırıyor.	9	30
Olumsuz yanıt verenler		
G.2 Veliler geçim derdinde öğrenciyle ve okuluyla pek alakaları yok	18	60
G.3 Öğrencilerde sürekli değişim ve uyum problemleri	3	10
Toplam	30	100

Okul-aile-öğrenci iletişimini sağlama konusunda okul yöneticilerinin görüşlerini şu şekilde örneklendirebiliriz:

“Okul rehberlik servisi, okul idaresi ve öğretmenler vasıtasıyla kısmen de olsa iletişimi sağlayabiliyoruz; fakat çevresel şartların ve ailevi durumun çok da iyi olmaması iletişimi zorlaştırıyor.” (G.1)

“Düşük düzeyde de olsa bu bağı sağlamaya çalışıyoruz. Gerek idare gerekse öğretmenler olarak ev ziyaretleri de düzenliyoruz; fakat öğrenciler ve ailelerinin yaşadığı ekonomik zorluklar ve kötü çevre şartları bu bağı oldukça zayıflatmakta.” (G.1)

“Genel olarak velilerimiz geçim derdinde olduğu için hem bizlerle hem öğrencilerle iletişimleri kopuk.” (G.2)

“Geçim derdine düşen velilerimiz öğrenci problemleriyle ilgilenmiyor ve biz ne zaman okula çağırırsak ‘Acaba benden para mı isteyecekler!’ fikri aklına geliyor ve okula gelmek istemiyor.” (G.2)

“Zaten genel itibarıyla geçinemediğinden dolayı kente göç eden ve ekonomik durumu hiç de iyi olmayan ailelerde okula gelme korkusu oluşmuş. Okula her çağrıldığında para istenileceğini düşünen aileler okula gelmek istemiyorlar. Zaten geçim derdine düştükleri için öğrenciye ve okuluna fazla zaman ayırmak istemiyorlar.” (G.2)

“Okulumuz 2011-2012 eğitim öğretim yılında 200 geliş, 200 gidiş toplam 400 öğrencinin değiştiği bir bölgedir. Dolayısıyla böyle bir durum 5 yıllık bir süre zarfında teorik olarak okulun tamamının değişmesi demektir. Haliyle öğrenciyi tanıma, veliyi tanıma zaman alıyor ve iletişim kurmak pek de mümkün olmuyor.” (G.3)

4.4. Göç İle Gelen Ailelerle İlgili Yaşanan Güçlükler

Okul yöneticilerinin “Göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığımız güçlükler nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar gruplandırılarak tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Göç Yaşamış Ailelerle İlgili Problemler

Yaşanan Güçlükler	f	%
G.1 Dilden kaynaklanan veya ekonomik kaynaklı iletişim sorunları	15	50

G.2 Ailelerin kendini dışlanmış hissetmeleri ve uyum sorunları	8	26.7
G.3 Velilerin her konuda öğrencisiyle gerektiği kadar ilgilenmemesi	4	13.3
G.4 Özellikle kız çocuklarında sürekli devamsızlık	3	10
<i>Toplam</i>	<i>30</i>	<i>100</i>

Okul yöneticilerinin göçle yaşamış ailelerle ilgili yaşadığı güçlükler kendi ifadelerine göre şu şekilde örneklendirilebilir:

“En büyük sorunların başında bu ailelerin Türkçe bilmemeleri geliyor. İletişim kurmakta çok zorlanıyoruz. Ekonomik durumlarını bahane gösterip okula gelmek istemiyorlar; fakat okulun yapacağı yardım olunca ilk gelen kişiler oluyorlar.” (G.1)

“Ekonomik sorunları sebebiyle iletişim kuramıyoruz, böylece çeşitli sorunlara da ortak çözümler getiremiyoruz.” (G.1)

“Ekonomileri iyi olmayan ailelerin çoğu çektiği sıkıntılar dolayısıyla kente gelmişler. Herhangi bir vasfı da olmayan babalar kentte kira gibi ek giderlerin eklenmesiyle çok daha zor durumlara düşmekte ve kendinin ve ailesinin karnını doyurabilmekten başka bir şey düşünmemektedir. Bu nedenle öğrenci, okul ve eğitim onlar için arka planda kalmaktadır. Bu durum okul ile ailelerin iletişimini kopma derecesine getirmektedir.” (G.1)

“Aileler uyum sorunları yaşıyorlar ve kendilerini ezik hissediyorlar bu gibi sebeplerle öğrencilerde de uygunsuz ve agresif tavırlar gözlemleniyor.” (G.2)

“Göçle gelen aileler genelde köyden kente göç ederek buralara yerleşmişlerdir. Bir çoğunun işsiz olması, herhangi bir işe ehil olmaması ve iş konusunda tecrübesiz olması iş bulma imkanını sıfıra indirmektedir. Bu durum ekonomik sıkıntıları, ekonomik güçlükler de uyumsuzluğu tetiklemektedir.” (G.2)

“Bu ailelerle yaşadığımız en büyük sıkıntı ailelerin öğrencileriyle gerektiği kadar ilgilenmemeleri ve onlara her anlamda gerekli desteği sağlamamalarıdır.” (G.3)

“Sürekli farklı ekonomik sorunlarla ilgilenen veliler çocuklarını tanımak ve onlara gerekli desteği vermek konusunda pasif kalmaktadırlar.” (G.3)

“Genelde kırsal kesimden göç ederek gelen aileler kız çocuklarını sürekli olarak okula göndermemektedir.” (G.4)

“Köylerde çocuklarını tarımda çalışmaya gönderen, evde annesine yardım etme bahanesiyle veya töresel sebeplerle kız çocuklarını okula göndermeyen veliler bu tutumlarını kentte de devam ettirmeye çalışmaktadırlar.” (G.4)

4.5. Göçlerle Gelen Öğrencilerden Kaynaklanan Problemler

Okul yöneticilerinin “Göçlerle gelen öğrencilerden kaynaklanan problemler nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar gruplandırılarak tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Göçlerle Gelen Öğrencilerden Kaynaklanan Problemler

<i>Öğrenci Kaynaklı Problemler</i>	f	%
G.1 Uyum sorunu, davranış bozuklukları ve başarısızlık	15	50
G.2 Kayıt işlemlerinde problemler ve belge eksiklikleri	9	30

G.3 Devamsızlık	3	10
G.4 Gruplaşma ve kavga	2	6,7
G.5 İletişim eksikliği	1	3,3
<i>Toplam</i>	<i>30</i>	<i>100</i>

Okul yöneticilerinin göçle gelen öğrencilerle yaşadığı problemler şu şekilde örneklendirilebilir:

“Göçlerle gelen öğrencilerimizle sadece uyum sorunu yaşamaktayız o da zamanla çözülmekte. Öğrenciler okula alışamadıklarından kendilerini yabancı hissetmeleri çeşitli sorunları da beraber getirmektedir.” (G.1)

“Okula adapte olmakta güçlük çekiyorlar.” (G.1)

“Bu öğrenciler sonradan geldiklerinden kayıta problemler yaşıyoruz. Genelde köyden gelenlerde eksik belgeler oluyor, hatta kimliği olmayan öğrenciye de rastladık.” (G.2)

“Aileler genelde iş aradığı ve sürekli çalıştığı için öğrencilerle pek ilgilenemiyorlar ve öğrenciler de çoğu zaman devamsızlık yapıyor.” (G.3)

“Çok fazla gruplaşıyorlar. Gruplaşma olunca kavgalar da oluyor. Her öğrenci kendi geldiği yörenin çocuklarıyla iletişim içinde oluyor diğer gruplara pek de müsamahalı davranmıyorlar.” (G.4)

“Göç ile gelen öğrenciler öğretmenler ve idarecilerle iletişim kuramıyorlar. Bu sebeple kendilerini yalnız hissediyorlar ve okuldan uzaklaşıyorlar.” (G.5)

4.6. Göçlerle Gelen Öğrencilerin Okul Başarısı Üzerindeki Etkileri

Okul yöneticilerinin “Göçlerle gelen öğrencilerin okul başarısı üzerindeki etkileri nasıldır?” sorusuna verdiği cevaplar tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Göçlerle Gelen Öğrencilerinin Okul Başarısına Etkisi

<i>Göçlerle Gelen Öğrencilerin Okul Başarısına Etkisi</i>	f	%
G.1 Okulun başarısını olumsuz etkilemektedir.	30	100

Tablo 8’de de görüldüğü üzere okul yöneticilerinin tamamı göçlerle okullarına gelen öğrencilerin okul başarısını olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre göçle gelen öğrencilerin okul başarısına etkisine yönelik cümleler şu şekilde örneklendirilebilir:

“Göçle gelen öğrencilerin çoğunluğu gerekli bilgi beceriye sahip değil. Yaşadıkları şartlardan dolayı da gerekli donanıma sahip değiller. Böyle olunca da okulun başarısını olumsuz etkilemektedirler.” (G.1)

“Buldukları sınıflarda diğerlerine göre seviyeleri oldukça düşük olduğundan okulun ve sınıfın genel başarısını olumsuz etkilemektedirler. Aynı zamanda yapılan devlet sınavlarında da düşük puan alan bu öğrenciler okulun ulusal sınavlardaki başarı düzeylerini de düşürmektedirler.” (G.1)

“Öğrenciler, alıştıkları mekân, okul ve arkadaşlarından ayrılıp yeni, farklı fiziki özelliklere sahip bir okula geldiklerinden uyum sağlamakta zorlanıyorlar. Öğretmenlere ve arkadaşlarına alışmaları zaman aldığından derslerdeki başarıları da haliyle düşük oluyor. Genelde köylerden gelen bu çocukların zaten bilgi seviyeleri oldukça düşük bir de üstüne uyumsuzluk eklenince okul başarısını oldukça düşürüyorlar.” (G.1)

Sonuç ve Öneriler

Sonuç ve önerilerin yer aldığı bu bölümde bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve ortaya çıkan olumsuz durumları ortadan kaldırmaya yönelik önerilere değinilmiştir.

4.1. Sonuç

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin %80’i orta ve yüksek düzeyde göç alan bölgelerdeki okullarda görev yapmaktadırlar ve okul çevresine göç ile yerleşen ailelerin sosyo-kültürel açıdan okula olumlu bir etkisinin olmadığını buna karşın ailelerin yoğun bir çevreye uyum problemi yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Nar (2008) göçün eğitime etkilerini ele aldığı çalışmasında okul yöneticilerinin çoğunluğu öğrenci velilerinin çevreye uyum sağlamakta zorlandığını ifade etmişlerdir ve çevreye uyum sağlamak için ailelerin birkaç nesil orada yaşamaları gerektiğini vurgulamışlardır.

Okul yöneticilerinden az bir kısmı göç ile gelen ailelerde veli-öğretmen-öğrenci bağının kısmen sağlanabildiğini; fakat çevresel şartların iletişimi zorlaştırdığını ifade ederken büyük çoğunluğu, geçim derdine düşen ailelerin öğrenciyle ve okullarla ilgilenmediklerini belirtmişlerdir. Bilgili 1996’ya göre göçerler için eğitim öncelikli sorun olarak görünmemektedir. Araştırmaya katılanların hiç biri çocukların eğitimini öncelikli sorun görmemektedir. Onlar için önemli olan ekonomik ihtiyaçlardır. Tatlıdil (1989)’in Kayseri’de gecekondular üzerine yaptığı araştırmasında da aile reislerinin çocuklarının devam ettikleri okul ile ilişkilerinin okul-aile-öğrenci etkileşimi içinde yok denecek kadar az yer tuttuğu, hane reislerinin okul yönetimi ve öğretmenlerle karşılıklı ilişkiden kaçındıkları saptanmıştır.

Göç yaşamış ailelerle ilgili karşılaşılan güçlükler bakıldığında okul yöneticilerinin büyük çoğunluğuna göre dil sorunları ve ekonomik sıkıntıların ailelerde sık görülen problem olduğudur. Genelde ekonomik durumu iyi olmayan aileler fakirliklerini öne sürmekte ve parasal yardım isteyeceklerini düşündüklerinden okul yönetiminden uzak durmaktadırlar. Aynı zamanda çoğunluğu kırsal kesimden göç ile gelen ailelerin Türkçe bilmemesi veya etkili iletişim kuramaması da aileden kaynaklanan problemler arasındadır. Nar (2008) araştırmasında öğretmenlerden aldığı bilgiler doğrultusunda göçle gelen öğrencilerin okullarında yaşadıkları sorunları dil ve iletişim sorunları olarak ikiye ayırmıştır. Öğrencilerin dil konusunda yaşadıkları sıkıntılara bağlı olarak iletişim sorunları yaşadıkları, öğretmenlerini anlamakta güçlük çektikleri, iletişim sorunlarının öğrencileri içine kapanık yaptığı ve başarılarını düşürdüğü söylenebilir. Karakuş’un (2006) çalışmasında da çocukların eğitim öğretime dair gereksinimlerinin karşılanamamasının başta ekonomik nedenlere dayandığı anlaşılmaktadır. Evin temel gıda ve gereksinimlerini karşılayamayan velinin çocuğunun okul gereksinimlerini karşılayamaması doğaldır. Bu sorun genel olarak köyden kente göç eden ailelerin işsiz olmaları ve geçici işlerde çalışmakta olmasının bir sonucudur.

Göç ile gelen öğrencilerden kaynaklanan problemler ele alındığında okul yöneticilerinin çoğunluğuna göre en yoğun problem öğrencilerdeki uyum sorunu ve sorunlardan kaynaklı zamanla ortaya çıkan davranış bozuklukları ve başarısızlıktır. Göçle gelen öğrencilerin yanı sıra ailelerinde de ciddi bir uyum problemi olduğu görülmüştür. Uyum problemi zamanla başka problemlere de kaynaklık etmekte ve öğrencinin eğitimine ve davranışlarına olumsuz yansımaktadır.

Göçlerle gelen öğrencilerin okul başarısına etkisine ilişkin okul yöneticilerinin tamamı bu öğrencilerin okul başarısını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Okul yöneticilerine göre göçlerle gelen öğrenciler hem kötü notlarıyla sınıf başarısını hem de yapılan ulusal sınavlarda düşük puanlarla okulun genel başarısını düşürmektedirler. Ekonomik sıkıntıdan kaynaklanan çalışma ortamlarının olmayışı ve uyum sorunları bu öğrencileri başarısızlığa itebilir; fakat okul yöneticilerinin tamamınca göçle gelen öğrencilerin sınıf ve okul başarısını düşürdüğüne ilişkin görüşleri durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır. Göçle gelen öğrencilerin en kısa süre içerisinde yerleştiği yere uyum sağlaması, akademik başarının yükseltilmesi büyük bir önem arz etmektedir.

4.2. Öneriler

Hem ailelerde hem de öğrencilerinde görülen yoğun uyumsuzluk problemi birçok probleme de kaynaklık etmektedir. Göç ile gelen ailelerin ve öğrencilerin çevreye uyum sürecinde okul idaresine, öğretmenlere, belediyelere muhtarlıklara, sivil ve sosyal kuruluşlara ciddi görevler düşmektedir. Öğretmenler ve okul idaresi okullarında okula ve çevreye uyum konusunda öğrencileri bilinçlendirmelidir. Kent yaşamının gerekleri ve karşılaşılabilecek problemler konusunda belediyeler, muhtarlıklar ve sivil toplum kuruluşları ailelere gerekli bilgileri vermeli ve destek olmalıdır. İhtiyaç halinde bu kurum ve kuruluşlar çevreye uyumla ilgili seminerler veya toplumu kaynaştırıcı sanatsal, kültürel ve sosyal etkinlikler yapmalıdırlar.

Ailelerin ve öğrencilerin çevreye uyum sağlamasına yönelik proje ve çalışmalar oluşturulmalı ve bölgesel kuruluşlarca bu çalışmalara destek verilmelidir.

Veli toplantılarında kesinlikle parasal konular konuşulmamalı ve okullarda veli-öğretmen-öğrenci bağımlı güçlendirmeye yönelik etkinlikler yapılmalıdır.

Göçle gelen ailelerin ekonomik imkânsızlıkları ve işsizlik gerçeği de göz önünde bulundurularak bu ailelere iş bulmak konusunda yerel idareler, mahalli kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri destek olmalı ve iş-istihdam konusundaki yeni plan ve projeleri teşvik etmelidir.

KAYNAKÇA

- AKER, T., AYATA, B., ÖZEREN, M., BURAN, B., BAY A. (2002). Zorunlu İç Göç: Ruhsal ve Toplumsal Sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 3:97-103
- AKGÜR, Z. G. (1997). *Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgelerarası Dengesizlik, 1970-1993*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- AKOKPARI, J.K., (1998) “The State, Refugees and Migration in Sub-Saharan Africa”, *International Migration*, 36(2), 211-234.
- ALPAR, İ. ve YENER, S. (1991). *Gecekondu Araştırması*. Ankara: DPT Yayınları.
- BARUT, M. (2002). *Zorunlu Göç Araştırması*. İstanbul: Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği.
- BİLGİLİ, A. (1996). *Doğu Anadolu Bölgesinde Göçe Maruz Bırakılan Çocuklar*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- CHP Somut Politikalar Çalışma Grubu (CHP-SPÇG). (1999). “Doğu ve Güneydoğu bölgesinden göç- ön rapor”, içinde, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Baydar, O. (ed.), Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 334-341.
- DİNÇER, M. (1997). *Toplum Ve Göç Bildiriler Kitabı, Göç – Doğal Kaynaklar İlişkisine Çevre Güvenliği Açısından Bir Bakış*, Ankara: DİE Yayın No:2046.
- HOLTZMAN, S.B. ve NEZAM T. (2004). *Living in Limbo: Conflict-Induced Displacement in Europe and Central Asia*. World Bank. Washington DC.
- Human Rights Watch (HRW), (1996) Turkey’s Failed Policy to Aid the Forcibly Displaced in the Southeast.
- IŞIK, O. ve PINARCIOĞLU, M. M. (2001). *Nöbetleşe Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İLKKARACAN, İ. ve İLKKARACAN, P. (1999). “1990’lar Türkiye’inde kadın ve göç”, içinde, 75 Yılda Köylerden Şehirlere. (Edit.) Baydar, O. 305-322. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- KARAKUŞ, E. (2006). *Göç Olgusu ve Eğitime Olumsuz Etkileri (Sultanbeyli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KELEŞ, R. (2004). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- MAZLUMDER. (1995). *Doğu ve Güneydoğu’da İç Göç- Neden ve Sonuçları Raporu*. İstanbul: İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği
- NAR, B. (2008). *Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri (Dilovası Örneği)*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- NORC (Norwegian Refugee Council). (2002). *Internally Displaced People: A Global Survey*. 2nd ed. London: Earthscan Publication.
- ÖZER, A. (1992). “Nüfus Hareketleri ve Kentleşme Açısından Bölge Belediyelerinin İçinde Buldukları Durum”, *Belediyelerin Yapısal Sorunları Sempozyumu*. ss. 33-43. Ankara: GAP Belediyeler Birliği. Türk Belediyecilik Derneği ve Konrad Adenaur Vakfı Ortak Yayını
- ÖZER, İ. (2004). *Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme*. Ankara: Ekin Kitabevi Yay.
- RİCHMOND, A.H., (1994) *Global Apartheid: Refugees, Racism and the New World Order*, Oxford University Press, Toronto.
- SALLAN GÜL, S. (2002): “Dış Göçler, Yoksulluk ve Türkiye’de Göçmenlere Yönelik Yardımlar”, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt 23-24, s. 79-93.
- TATLIDİL, E. (1989). *Kentleşme ve Gecekondu*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- TESEV (2010). *Türkiye’de Zorunlu Göç: Hükümet Politikaları*. İstanbul: TESEV Yayınları
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2006). *Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları*. Ankara.
- TÜMERTEKİN, E. ve ÖZGÜÇ, N. (1998). *Beşeri Coğrafya*. İstanbul: Çantay Kitabevi
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB). (2004). *Zorunlu Göç Raporu (Report of Forced Migration)*.
- TÜTÜNCÜ, E. (2005). *Doğu ve Güneydoğu Kalkınma Programı Projesi*. Proje no: 2.7

-
- ÜSTEL, F. (2004). *Zorunlu İç Göç Sonrası Köye Dönüş-Ön Raporu*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı (TESEV).
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.